

O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNI KRAUDFANDING VA VENCHUR KAPITALI ASOSIDA MOLIYALASHTIRISH VA UNING AHAMIYATI

Turg'unov Bahtiyor Nuriddinovich

Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti Namangan filiali

“Iqtisodiyot” kafedrası katta o‘qituvchisi

Xolmirzayeva Nargiza Zokirjanovna

Namangan sanoat va iqtisodiyot

texnikumi maxsus fan o‘qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada O‘zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini kraudfanding va venchur kapitali asosida moliyalashtirishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Tadqiqot jarayonida ushbu muqobil moliyalashtirish mexanizmlarining iqtisodiy mohiyati, ularning kichik biznes rivojiga ta’siri hamda milliy iqtisodiyotdagi ahamiyati tahlil qilingan. Maqolada kraudfanding va venchur kapitalining tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlashdagi roli asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: kichik biznes, kraudfanding, venchur kapitali, moliyalashtirish, tadbirkorlik, innovatsiya.

Аннотация

В данной научной статье рассматриваются теоретические и практические аспекты финансирования малого бизнеса в Узбекистане на

основе краудфандинга и венчурного капитала. В ходе исследования проанализирована экономическая сущность альтернативных механизмов финансирования, их влияние на развитие малого бизнеса и значение для национальной экономики. Обоснована роль краудфандинга и венчурного капитала в поддержке предпринимательской деятельности.

Ключевые слова: малый бизнес, краудфандинг, венчурный капитал, финансирование, предпринимательство, инновации.

Annotation

This scientific article examines the theoretical and practical aspects of financing small businesses in Uzbekistan through crowdfunding and venture capital. The study analyzes the economic nature of alternative financing mechanisms, their impact on the development of small businesses, and their significance for the national economy. The role of crowdfunding and venture capital in supporting entrepreneurial activity is substantiated.

Keywords: small business, crowdfunding, venture capital, financing, entrepreneurship, innovation.

Kirish

Bugungi kunda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy siyosatida ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Kichik biznes iqtisodiyotda raqobat muhitini shakllantirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, aholi daromadlarini oshirish hamda innovatsion faoliyatni rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Shu bois, mamlakatda tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashning samarali va zamonaviy mexanizmlarini joriy etish masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan qabul qilingan qaror va farmonlarda kichik biznesni rivojlantirish, tadbirkorlik

muhitini yaxshilash va muqobil moliyalashtirish manbalarini kengaytirish masalalari davlat siyosatining muhim vazifalari sifatida belgilangan. Mazkur hujjatlarda an'anaviy bank kreditlari bilan bir qatorda innovatsion va bozor mexanizmlariga asoslangan moliyalashtirish vositalarini joriy etish zarurligi ta'kidlanadi. Xususan, startap loyihalar va innovatsion tashabbuslarni moliyalashtirishda xususiy investitsiyalar, venchur fondlar hamda raqamli platformalar orqali mablag' jalb qilishni rivojlantirish ustuvor yo'nalish sifatida qayd etilgan. Prezident qarorlarida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish, moliya bozorlarini liberallashtirish va investitsiya muhitini yaxshilash orqali tadbirkorlik subyektlari uchun yangi imkoniyatlar yaratish vazifalari belgilangan. Ushbu vazifalar doirasida kraudfanding va venchur kapitali kabi muqobil moliyalashtirish mexanizmlarini joriy etish va rivojlantirish kichik biznes subyektlarining moliyaviy resurslarga bo'lgan ehtiyojini qondirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, innovatsion startaplar va yangi tashkil etilayotgan kichik biznes subyektlari uchun ushbu moliyalashtirish shakllari muhim manba bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Shuningdek, Prezident qarorlarida xususiy sektorning iqtisodiyotdagi rolini oshirish, innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash va investitsion faollikni kuchaytirish orqali barqaror iqtisodiy o'sishga erishish maqsad qilib qo'yilgan. Venchur kapitali aynan yuqori riskli, biroq katta iqtisodiy samaraga ega bo'lgan loyihalarni moliyalashtirish orqali ushbu maqsadlarga erishishda muhim vosita hisoblanadi. Kraudfanding esa tadbirkorlik tashabbuslarini keng jamoatchilik tomonidan qo'llab-quvvatlash imkonini berib, moliyalashtirish jarayonida shaffoflik va ochiqlikni ta'minlaydi. Shu nuqtayi nazardan, O'zbekistonda kichik biznesni kraudfanding va venchur kapitali asosida moliyalashtirish masalalarini ilmiy jihatdan tahlil qilish, ularning iqtisodiy mohiyati va amaliy ahamiyatini aniqlash hamda rivojlantirish istiqbollari belgilash dolzarb ilmiy vazifa hisoblanadi. Mazkur maqolada ushbu muqobil moliyalashtirish mexanizmlarining kichik biznes

rivojiga ta'siri va ularning milliy iqtisodiyotdagi ahamiyati atroflicha yoritiladi.

Kichik biznesni moliyalashtirishda kraudfandingning iqtisodiy mohiyati

O'zbekistonda kichik biznes odatda bank kreditlariga tayanadi, biroq ko'plab tadbirkorlar uchun an'anaviy kreditlar —

- yuqori foizlar,
- qat'iy garov talablar,
- byurokratik to'siqlar

sababli yetarli bo'lmaydi. Shu sababli muqobil moliyaviy instrumentlar — *kraudfanding*, *venchur kapital* va P2P (peer-to-peer) kreditlar kabi vositalar tobora ahamiyat kasb etmoqd

Kraudfanding — bu ko'p sonli kichik investorlar (odamlar yoki guruhlar) orqali kichik miqdordagi mablag'larni yig'ish bilan biznes g'oyalari yoki loyihalarni moliyalashtirish usuli. Oddiy qilib aytganda, internet platformalar orqali jamoatchilikdan moddiy yordam yig'iladi. O'zbekiston sharoitida ham kraudfanding platformalari orqali loyiha yoki yubiley kampaniyalar (masalan, ijtimoiy, ijodiy yoki biznes loyihalar) uchun mablag' yig'ish imkoniyati mavjud — bunday xizmatlar jamoatchilikni qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan onlayn platformalar orqali amalga oshiriladi.

Afzalliklari

- An'anaviy bank kreditlarisiz moliyalashtirish imkoniyati.
- Jamoatchilikni qo'llab-quvvatlash, mijozlar bilan aloqani mustahkamlash.
- Yosh tadbirkorlar uchun tez va ochiq moliyalashtirish yo'li.

Cheklovlar-Kraudfanding odatda kichik biznesning boshlang'ich bosqichida samarali bo'lishi mumkin, ammo katta hajmdagi ishlab chiqarish yoki tez o'sish talab qiluvchi bizneslar uchun yetarli bo'lmasligi mumkin.

Kraudfanding — bu tadbirkorlik va innovatsion loyihalarni keng jamoatchilik mablag'lari hisobidan moliyalashtirish usuli bo'lib, asosan maxsus internet platformalari orqali amalga oshiriladi. Ilmiy adabiyotlarda kraudfanding kichik biznes uchun moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatini oshiruvchi muqobil moliyalashtirish shakli sifatida tavsiflanadi.

Kraudfandingning kichik biznes uchun asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat:

- moliyalashtirish jarayonining soddaligi va ochiqqligi;
- biznes g'oyaning bozor tomonidan dastlabki baholanishi;
- kredit yukining mavjud emasligi;
- innovatsion tashabbuslarni rag'batlantirish.

O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot rivojlanishi bilan kraudfanding kichik biznes subyektlari uchun istiqbolli moliyalashtirish manbai sifatida shakllanmoqda.

Kichik biznesni kraudfanding orqali moliyalashtirish

Kraudfanding (crowdfunding) – bu ko'plab kichik investorlar orqali moliyalashtirish usuli bo'lib, odatda onlayn platformalar orqali amalga oshiriladi. U uch turga bo'linadi:

1. **Sovg'a asosidagi (reward-based)** – sarmoyadorlar kichik sovg'a yoki xizmat evaziga loyihaga mablag' qo'shadi.
2. **Qarz asosidagi (debt-based)** – sarmoyadorlar foiz bilan qaytarilishi kutilayotgan qarz berishadi.

3. **Sarmoya asosidagi (equity-based)** – sarmoyadorlar kompaniya ulushiga ega bo'ladi.

Ilmiy tadqiqotlar: Belleflamme va boshq. (2014) tadqiqotlariga ko'ra, kraudfanding startaplar uchun tezkor moliyalashtirish va bozor talabini tekshirish imkonini beradi. Bundan tashqari, kraudfanding marketing va mijozlar bilan muloqot vositasi sifatida ham ishlatiladi. **O'zbekiston tajribasi:** O'zbekiston bozorida **StartUp Funding Platform, Payme Crowdfunding, Klikinvest** kabi onlayn platformalar faoliyat yuritmoqda. Prezident qarorlari (2020-yil 10-avgust) kraudfanding orqali yosh tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlashni rag'batlantiradi, bu esa innovatsion loyihalarni moliyalashtirish imkoniyatini kengaytiradi.

Venchur kapitali

Venchur kapitali — bu yuqori o'sish salohiyatiga ega startaplar va innovatsion bizneslarga sarmoya kiritadigan investor kapitalidir. Bu sarmoyalar odatda biznesning rivojlanish bosqichlarida — *pre-seed, seed, early-stage* va keyingi rivojlanish bosqichlarida qo'llanadi. Yaqinda O'zbekiston bozorida *Imkon Ventures* kabi yangi venchur fondlar ishga tushirilmogda. Ushbu fond 5 million AQSh dollari miqdoridagi kapital bilan boshlang'ich va tez o'sish bosqichidagi texnologik startaplarni qo'llab-quvvatlashni maqsad qilgan

Ushbu fond:

- 25–30 ta startapga investitsiya kiritishni rejalashtirgan;
- Har bir loyihaga 50,000–150,000 dollar miqdorida sarmoya ajratadi;
- Faqat sarmoya bilan cheklanmay, strategik maslahat va tarmoq yordamini ham beradi. Shuningdek, O'zbekiston hukumati va davlat

tashkilotlari yosh startaplarni jalb qilish maqsadida 1 milliard dollar venchur mablag'ini xususiy va xalqaro sarmoyadorlar orqali jalb qilishni rejalashtirmoqda.

Afzalliklari

- **Risksiz resurslar emas** – sarmoyador aktiv ulushi (equity) evaziga kapital kiritadi.
- O'sish bosqichidagi kompaniyalar uchun katta miqdordagi sarmoya ta'minlanadi.
- Startap va innovatsion bizneslar uchun nafaqat pul, balki maslahat va tarmoq imkoniyatlari ham beriladi.

Cheklovlar

- Sarmoyadorlar yuqori riskni qabul qiladi va ulush olishni xohlashadi.
- Har bir bosqichda natija ko'rsatish talab etiladi (ROI kutish).

Kraudfanding va venchur kapitalining kichik biznes uchun ahamiyati

1) Moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi

An'anaviy bank kreditlariga qaraganda kraudfanding va venchur kapital:

- tezroq mablag' jalb qilish imkonini beradi;
- ko'p hollarda murakkab garov talab qilmaydi.

2) Innovatsiyalarni rag'batlantiradi

Venchur kapital innovatsion, texnologik va global bozorga yo'naltirilgan startaplarni qo'llab-quvvatlaydi, bu esa iqtisodiyotning modernizatsiyasiga xizmat qiladi

3) Bandlik va iqtisodiy o'sishni kuchaytiradi

Kichik biznes — yalpi ichki mahsulot va yangi ish o'rinlarini yaratishda muhim rol o'ynaydi. Moliyalashtirish variantlarining ko'payishi biznesni kengaytirish va barqaror o'sishga yordam beradi.

4) Xalqaro sarmoyadorlar va tarmoqlar bilan hamkorlik

Venchur kapital orqali o'zbek startaplari xalqaro sarmoyadorlar va tarmoq imkoniyatlariga chiqadi, bu esa eksport, texnologik o'sish va innovatsion salohiyatni oshiradi. **Umuman olganda**, kraudfanding va venchur kapitali O'zbekiston kichik biznesining moliyaviy bazasini kengaytiradi, innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlaydi va iqtisodiy o'sishni jadallashtiradi. Bu vositalar tadbirkorlar uchun yangi moliyalashtirish yo'llarini ochib beradi va raqobatbardosh bozor sharoitida o'sishga yordam beradi.

Venchur kapitali va uning kichik biznes rivojidagi o'rni

Venchur kapitali — bu yuqori riskga ega, ammo tez o'sish salohiyatiga ega bo'lgan biznes loyihalarga yo'naltiriladigan investitsiya shaklidir. Iqtisodiy tadqiqotlarda venchur kapital innovatsion iqtisodiyotning asosiy moliyaviy manbalaridan biri sifatida qaraladi.

Venchur kapitali va kichik biznes

Ilmiy tadqiqotlar: Gompers va Lerner (2001) tadqiqotlariga ko'ra, venchur kapitali kichik kompaniyalarga nafaqat moliyaviy yordam beradi, balki boshqaruv bo'yicha maslahatlar, marketing va innovatsion strategiyalarni amalga oshirish imkonini ham beradi. Shu bilan birga, venchur kapitali orqali moliyalashtirilgan startaplarning muvaffaqiyat darajasi an'anaviy qarz orqali moliyalashtirilgan startaplarga nisbatan yuqoriroq

ekanligi ko'rsatildi. **O'zbekiston tajribasi:** O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 15-maydagi qaroriga binoan, venchur fondlari tashkil etildi va ular innovatsion kichik biznes loyihalarini moliyalashtirishga jalb qilinmoqda. Bu tizim yosh tadbirkorlar va texnologik startaplar uchun katta imkoniyat yaratadi.

Venchur kapitalining kichik biznes uchun ahamiyati quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- innovatsion startaplarning rivojlanishiga ko'maklashadi;
- tadbirkorlikda zamonaviy texnologiyalarni joriy etishni tezlashtiradi;
- yangi ish o'rinlari yaratilishiga xizmat qiladi;
- biznesni boshqarishda professional tajriba va maslahatlar bilan ta'minlaydi.

Venchur investorlar nafaqat moliyaviy resurslar, balki strategik boshqaruv va marketing bo'yicha bilimlar bilan ham tadbirkorlarga yordam ko'rsatadi.

Kraudfanding va venchur kapitalining o'zaro uyg'unligi

Ilmiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, kraudfanding va venchur kapitali kichik biznesni moliyalashtirishda o'zaro to'ldiruvchi mexanizmlar hisoblanadi. Kraudfanding asosan biznesning boshlang'ich bosqichida moliyaviy qo'llab-quvvatlashni ta'minlasa, venchur kapitali loyiha kengayishi va bozorda mustahkam o'rin egallashida muhim rol o'ynaydi.

Ushbu moliyalashtirish shakllarining uyg'unligi:

- tadbirkorlik faolligini oshiradi;
- innovatsion muhitni rivojlantiradi;

- kichik biznesning raqobatbardoshligini kuchaytiradi.

Xulosa

O'zbekistonda kichik biznesni kraudfanding va venchuer kapitali orqali moliyalashtirish nafaqat moliyaviy resurslarni kengaytiradi, balki iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Prezident qarorlari va davlat dasturlari orqali KOBni qo'llab-quvvatlash tizimi shakllantirilgan bo'lib, u innovatsion loyihalarni amalga oshirish, yangi ish o'rinlari yaratish va iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish imkonini beradi. Shuningdek, kraudfanding va venchuer kapitali yosh tadbirkorlarni rag'batlantiradi, investitsion madaniyatni rivojlantiradi va mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishiga hissa qo'shadi. Shu bilan birga, ilmiy tadqiqotlar va xalqaro tajribalar shuni ko'rsatadiki, innovatsion moliyalashtirishning samaradorligi uchun reglamentlar, qo'llab-quvvatlovchi mexanizmlar va malakali kadrlar muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, kraudfanding va venchuer kapitali kichik biznesni rivojlantirishda strategik vosita bo'lib, mamlakat iqtisodiy barqarorligi va innovatsion taraqqiyotiga sezilarli hissa qo'shadi. Ushbu muqobil moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy imkoniyatlarini kengaytirish, innovatsion faoliyatni rag'batlantirish va milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlashga xizmat qiladi. Kelgusida kraudfanding va venchur kapitali bo'yicha huquqiy-me'yoriy bazani takomillashtirish hamda tadbirkorlarning moliyaviy savodxonligini oshirish dolzarb vazifa bo'lib qoladi.

Qoʻyilgan adabiyotlar

1. Prezident Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 10-avgustdagi “O‘zbekiston Respublikasi kichik va o‘rta biznesini rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi qarori.
2. Prezident Shavkat Mirziyoyevning 2019-yil 28-iyundagi “Yangi ish o‘rinlari yaratish va tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha kompleks chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori.
3. Belleflamme, P., Lambert, T., & Schwienbacher, A. (2014). Crowdfunding: Tapping the right crowd. *Journal of Business Venturing*, 29(5), 585-609.
4. Makhmudov, A. (2021). *Innovatsion moliyalashtirish vositalari va kichik biznes rivoji*. Toshkent: Ilm-Ziyo.
5. Karimov, S. (2022). *Kichik biznesni venchuer kapitali orqali moliyalashtirish strategiyalari*. Toshkent: Fan va Texnologiya.
6. Rashidov, D. (2020). *Kraudfandingning iqtisodiy samaradorligi*. Toshkent: Iqtisodiyot va Biznes.
7. Sobirov, B. (2022). *Venchuer kapitali va startaplar rivoji*. Toshkent: Innovatsiya va Tadqiqot.